

установленому законом порядку; посилення охоронної функції суду по відношенню до дитини; пріоритет відновного підходу і заходів виховного впливу; спеціальна підготовка суддів у справах неповнолітніх; наявність системи спеціалізованих допоміжних служб (в тому числі служб примирення), а також процедур і норм громадського контролю за дотриманням прав дітей.

1. Арпентьева, М. Р. Вопросы ювенальной юстиции. Наука. Мысль. 2016. № 5–1. С. 13–19.

2. Закірова С. Ювенальна юстиція в Україні: проблеми, перспективи URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2734:yuvenalna-yustitsiya-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350

3. Дородонова Н.В. Регулирование вопросов по организации профилактики правонарушений несовершеннолетних в зарубежном законодательстве: история и современность. Вестник Саратовской государственной юридической академии. 2017. № 5 (118). С. 191-197.

4. Чернова, М. А. Развитие ювенальной юстиции в зарубежных странах: историко-правовой анализ. Социально-экономические явления и процессы. 2015. Т. 10. № 7. С. 210–215.

Опацький Роман Миколайович
доцент кафедри адміністративного
права, процесу та адміністративної
діяльності Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Категорія доктрини міцно увійшла як у науковий обіг, так і в політико-правову офіційну термінологію. Уявляється необхідним виділити основні перспективні напрямки розвитку ювенальної доктрини у правовій системі України.

Доктрина ювенальної політики України – це системний нормативно-правовий акт, який приймається органом державної законодавчої влади вищого рівня на зафіксований тривалий термін і чітко встановлює стратегічну мету, показники, пріоритети розвитку галузі, інституціональні передумови, організаційно-економічні та правові основи реалізації вищезазначеного документа.

Невід'ємною складовою класифікації функціонального призначення доктрини є виділення її економічного, соціального та політичного аспектів (при врахуванні переходу в реальній дійсності одного змісту до іншого). Їхні

основні риси полягають у такому:

- економічний аспект: підвищення якості людського капіталу за рахунок належної підтримки й виховання нового покоління, що забезпечувало б стабільні високі порівняльні переваги України в системі міжнародного поділу праці і конкурентоспроможність вітчизняної політики на внутрішньому і зовнішньому ринках;

- соціальний аспект: становлення багатокладних соціальних відносин, що за підсумком постане гарантом стабільного соціального середовища в дитячому середовищі зокрема та національному господарстві у цілому;

- політичний аспект: визначення інституціональних умов і механізмів здійснення реформування галузі, спрямованого на затвердження соціально орієнтованих форм захисту прав дітей і, в кінцевому підсумку, на реалізацію Національної доктрини.

Доктрина ювенальної політики має слугувати основою для:

• формування державної політики в конкретній сфері забезпечення формування та реалізації ювенальної політики України;

• підготовки пропозицій з удосконалення правового, методичного, науково-технічного і організаційного забезпечення формування та реалізації ювенальної політики України в конкретній сфері життєдіяльності;

• розроблення цільових програм забезпечення формування та реалізації ювенальної політики України в конкретній сфері.

Розглянемо компоненти, які має включати в себе доктрина ювенальної політики[1].

1. *Логіко-теоретична основа* доктрини ювенальної політики пов'язана з іншими формами суспільної свідомості, світоглядом епохи. Так, за часів існування СРСР поняття «ювенальна політика» не існувало взагалі через те, що механізм державної влади поглинав усі інші й повністю домінував над ними. Державна влада того часу уособлювала політичну владу, партійну та місцеву. Тому говорити про політику як таку не доводилося.

2. Змістом доктрини ювенальної політики є її *понятійно-категорійний апарат*, теоретичне вирішення проблем забезпечення ювенальної політики, широка і завершена система поглядів, що ґрунтується на категоріях, які мають базовий характер саме у цій доктрині.

Зміст доктрин має ґрунтуватися на системі логічних доказів і знаходити свій вираз у поняттях, що відображають діяльність із забезпечення ювенальної політики у конкретній сфері захисту прав дітей.

До традиційного кола питань, вирішення яких утворює зміст ювенальної політики, належать питання про виникнення та розвиток системи ювенальної політики, її зв'язку із суспільством, особою, державою, методи забезпечення захисту прав дітей, механізми управління ювенальною політикою в різних умовах, включаючи дестабілізацію, коли система характеризується критичними параметрами, тощо.

3. *Програмні положення* – оцінки існуючої підсистеми ювенальної по-

літики (інформаційна, економічна, військова, політична), їх цілей та завдань, принципів функціонування та сталого розвитку, методів забезпечення.

Програмні положення притаманні будь-якій доктрині. Не є винятком і доктрина ювенальної політики. Вони надають їй соціально значущий характер, накладають відбиток на зміст її теоретичної частини і нерідко визначають вибір методологічної основи самої доктрини. У програмних положеннях найбільш яскраво знаходить свій вираз ідеологічний характер доктрини; через них захист національної безпеки тісно пов'язаний із практикою забезпечення ювенальної політики. Програмна частина безпосередньо виражає інтереси нації у конкретній сфері життєдіяльності, її прагнення до найбільш ефективного їх забезпечення, вона включає оцінки ювенальної політики як системи і вимоги, що до неї ставляться і містяться у суспільній свідомості.

Побудова доктрини – процес, до якого слід підходити помірковано і виважено; мірилом життєздатності доктрини є не критерій наукової істинності чи управлінської ефективності, а її здатність виражати інтереси української нації, як органічного синтезу сім'ї та дітей. Суттєвий вплив на практику здійснюють ті доктрини та ідеї, які ґрунтуються на узагальненні, теоретичному осмисленні досвіду функціонування різних систем ювенальної політики розвинених країн.

Принципи формування національної доктрини ювенальної політики.

1. *Ієрархічність.* Доктрина формується на виконання положень Конституції України, її законів, міжнародних декларацій і правил, а також Концепції національної безпеки, відтак вона є елементом ієрархічної системи нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері національної безпеки [2].

2. *Спадковість.* Доктрина розвиває Концепцію національної безпеки стосовно конкретної сфери життєдіяльності (екологічної, інформаційної, технологічної тощо).

3. *Несуперечність.* Доктрина не може суперечити Конституції України, чинному законодавству та Концепції національної безпеки України.

4. *Централізація.* Доктрина є системоутворюючим нормативно-правовим актом, на підставі якого формується нормативно-правове поле забезпечення ювенальної політики у конкретній сфері життєдіяльності, розкривається зміст національних інтересів саме у цій сфері.

5. *Історичність та змінність.* Доктрина є нормативним актом, що регулює суспільні відносини у конкретній сфері життєдіяльності. Оскільки сам зміст суспільних відносин передбачає їх динаміку, очевидною є зміна з часом і національних інтересів. Водночас дані зміни мають відбуватися з урахуванням минулих надбань.

6. *Комплексність розробки.* Стратегічним призначенням Доктрини ювенальної політики у конкретній сфері є забезпечення захисту прав дитини та національної безпеки в цілому. Тобто формування доктрини ювенальної політики має відбуватися з урахуванням усього комплексу проблем по всіх

сферах життєдіяльності, що виникають при забезпеченні прав дітей в цілому.

7. *Кореляції*. Доктрини ювенальної політики у своїй сукупності складають другий рівень ієрархічної моделі правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері захисту прав дітей. Отже, такі доктрини мають не лише комплексно відбивати проблеми забезпечення захисту прав дітей у конкретній сфері, а й мати пряме співвідношення одна з одною (Доктрина політичної безпеки – Доктрини ювенальної політики тощо).

8. *Системність розробки*. Оскільки Доктрина є системоутворюючим нормативним документом у конкретній сфері (в нашому випадку – ювенальної політики), вона має охоплювати усі концептуальні напрями реалізації національних інтересів у конкретній сфері життєдіяльності. Конкретна сфера життєдіяльності має розглядатися в якості системи. Відтак, у Доктрині мають бути відображені всі системні характеристики конкретної сфери життєдіяльності. З іншого боку, Доктрина має розглядатися як складовий елементи системи правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері забезпечення ювенальної політики, тобто вона має враховувати положення інших Доктрин.

9. *Концептуальність*. Доктрина слугує концептуальним документом у конкретній сфері життєдіяльності. Реалізація першочергових заходів щодо забезпечення ювенальної політики у конкретній сфері, перерахованих у Доктрині, передбачає видання законів і розроблення відповідних державних програм.

10. *Конкретизація деяких положень* Доктрини стосовно окремих сфер діяльності суспільства і держави можуть закріплюватися у відповідних документах, які затверджує Президент України.

Підводячи підсумок, варто вказати, що дана тематика, незважаючи на свою актуальність для нашої країни, є недостатньо опрацьованою як на теоретичному так і практичному рівнях. Однак світова практика показує, що саме захист прав дітей стає одним з найважливіших проблем для кожної країни, а отже і Україна не може залишитися осторонь розроблення даної тематики.

На теперішньому етапі розвитку правники нашої країни ще мають певний запас часу для прискіпливого осмислення проблем формування та реалізації ювенальної політики взагалі та ювенальної юстиції зокрема через призму національного культурного надбання та громадської думки. Даний запас часу необхідно використати для знаходження компромісного варіанту вирішення даного питання з урахуванням вимог українського суспільства.

Саме прийняття осмисленої національної Доктрини ювенальної політики без, поки що, активного втручання світової спільноти, буде слугувати наріжним каменем виховання молодого покоління українців, які зможуть відносити велич України на арені світової спільноти.

1. Лейст О.Э. История политических и правовых учений: Учеб для вузов. М., 2006. С. 349.

2. Про основи національної безпеки України: Закон України. ВВР. 2003. № 39. Ст. 351